

सरकृतक अधलकार

फ़रवरग घुषणापत्र

क्र.सं.	सरोकारका विषयहरू	घोषणामा राखिनुको औचित्यता
१.	आधारभूत सिद्धान्तहरू	सिद्धान्तहरू र परिभाषाहरूको एकनता
२.	परिभाषा	
३.	पहिचान र साँस्कृतिक धरोहरहरू एवं सम्पदा	साँस्कृतिक अधिकारको अपरिहार्यता
४.	साँस्कृतिक समुदायहरूको उल्लेखन	
५.	साँस्कृतिक जीवनप्रति पहुँच एवं सहभागिता	
६.	शिक्षा तथा प्रशिक्षणहरू	
७.	सूचना र सञ्चार	
८.	साँस्कृतिक सहयोग	
९.	लोकतान्त्रिक शासनका सिद्धान्तहरू	कार्यन्वयनको प्रत्याभूति
१०.	आर्थिक व्यवस्था भित्र संलग्नता	
११.	सार्वजनिक क्षेत्रका कर्ताहरूको जिम्मेवारी	
१२.	अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्थाहरूको जिम्मेवारी	

सांस्कृतिक अधिकार

फ्रिबर्ग घोषणापत्र

१. मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणापत्र, संयुक्त राष्ट्रसंघका मानव-अधिकारका दुईवटा अनुबन्धहरू, सांस्कृतिक विविधता सम्बन्धि युनेस्को घोषणापत्र र अरु सम्बन्धित एवं सान्दर्भिक विश्वव्यापी तथा क्षेत्रीय सन्धी सम्झौताहरूको स्मरण गर्दै,
२. मानवअधिकारहरू विश्वव्यापी, अविभाज्य र एक अर्काप्रति अन्तर्निहित भएजस्तै, सांस्कृतिक अधिकार पनि अरु मानव अधिकार जस्तै मानव मर्यादाका अभिव्यक्ति हुन र मानव मर्यादाको पूर्वाधार हुन भन्ने विश्वासलाई पुनःउद्घाटित गर्दै,
३. सांस्कृतिक अधिकारको उल्लंघनले पहिचानसँग सम्बन्धित तनावहरू वा द्वन्द्वहरूको सृजना गर्दछन् जो हिंसा, युद्ध र आतंकवादको मुख्य कारण हो भन्ने दृष्टिकोण प्रति पूर्ण सहमत भई,
४. सांस्कृतिक अधिकारको प्रभावकारी कार्यान्वयन नहुँदासम्म सांस्कृतिक विविधताको साँचो अर्थमा संरक्षण हुन सक्तैन भन्ने दृष्टिकोण प्रति पनि उत्तिकै सहमत हुँदै,
५. सबै किसिमका मानव अधिकारहरूको सांस्कृतिक आयामहरूलाई आजको समयमा मान्यता दिनुपर्ने आवश्यकतालाई ध्यानमा राख्नु पर्ने कुरालाई मध्यनजर राख्दै,
६. सांस्कृतिक विविधता र सांस्कृतिक अधिकारको सम्मान मानव अधिकारको अविभाज्यतामा आधारित दिगो विकासको अविच्छिन्नता र वैधानिकताको लागि अपरिहार्य तत्व हो भन्ने कुरालाई पनि मध्यनजर गर्दै,
७. सांस्कृतिक अधिकारहरूको उपयोग वा अवलम्बन, खासगरी अल्पसंख्यक समुदाय एवं आदिवासी जनजाती जनताको सन्दर्भमा, हुँदै आएको र यस्ता अधिकारको विश्वव्यापी प्रत्याभूति, खासगरी विपन्न वर्गको लागि, हुँदै आएको सन्दर्भलाई अवलोकन गर्दै,
८. सांस्कृतिक अधिकारहरूको मानव अधिकारको अवधारणाभित्रको सुस्पष्टताले र तिनीहरूको प्रकृति र उल्लंघनका परिणामहरूको स्पष्ट समझदारीले, त्यस्ता सांस्कृतिक अधिकारलाई कथित 'सांस्कृतिक सापेक्षता' को सिद्धान्तको समर्थनमा प्रयोग गर्ने कुरा रोक्न र तिनीहरू कुनै एउटा समुदायले अर्को समुदायलाई दयामाया गर्ने बहानामात्र नबनुन भन्ने सन्दर्भप्रति पनि विचार गर्दै,
९. सांस्कृतिक अधिकारहरूले, यस प्रस्तुत घोषणापत्रमा अभिव्यक्त भए जस्तै, मानव अधिकारका अधिकांश सन्धि, सम्झौता एवं महासन्धीहरूमा छरिएर रहेका अवस्थामा मान्यता पाएका छन्, र तिनीहरूलाई अब उपरान्त एकै ठाउँमा भेला गरी एकत्रित रूपमा राखी, तिनीहरूको रूप स्पष्ट देख्न सकिने गरी सुनिश्चित र व्यवस्थित गर्नु र तिनीहरूको पूर्ण उपयोगको व्यवस्था मिलाउनु महत्वपूर्ण छ भन्ने कुरालाई पनि विचार गर्दै,

हामीले सांस्कृतिक अधिकारको मान्यता र कार्यान्वयनलाई स्थानीय, क्षेत्रीय, राष्ट्रिय र विश्वव्यापी तहमा प्रवर्द्धन गर्नुपर्ने कुरालाई मध्यनजर राखी यो सांस्कृतिक अधिकारहरूको घोषणापत्र तीन क्षेत्रका सरोकारवाला कार्यान्वयनकर्ताका लागि जारी गरेका छौं । ति हुन सर्वजनिक निकाय (राज्यहरू र तिनीहरूका निकायहरू), नागरिक समाज (गैरसरकारी संघ संस्थाहरू र अरु मुनाफा नगर्ने निकायहरू वा संघहरू), निजी संस्था (उद्योग प्रतिष्ठानहरू) ।

धारा १ (मौलिक तथा आधारभूत सिद्धान्तहरू)

यस घोषणापत्रमा उच्चारण एवं प्रष्ट पारिएका अधिकारहरू मानव मर्यादाका लागि अपरिहार्य छन् । त्यसै कारणले यी अधिकारहरू मानव अधिकारका अभिन्न अंगका रूपमा रहेका छन्, र यी अधिकारहरूको व्याख्या मानव अधिकारका विश्वव्यापिता, अविभाज्यता र अन्तर्निर्भरताका आधारभूत सिद्धान्त अनुसार गर्नु पर्दछ । त्यसकारण :

- क) यी अधिकारहरू कुनै किसिमका भेदभाव विना जस्तै रंग, लिङ्ग, उमेर, भाषा, धर्म, विश्वास, उत्पत्ति, राष्ट्रियता, अर्थात जातिय उत्पत्ति, सामाजिक उत्पत्ति एवं हैसियत, जन्म अर्थात अन्य कुनै अवस्था जसका आधारमा कुनै व्यक्तिले आफ्नो साँस्कृतिक पहिचानको निर्माण गरेको हुन्छ, सबैका लागि समानरूपमा प्रत्याभूत गरिएका छन्,
- ख) यस घोषणापत्रमा व्यवस्थित गरिएका अधिकारहरूको प्रयोग गर्दा, वा प्रयोग नगर्दा पनि, कुनै पनि व्यक्तिले कुनै किसिमको भेदभाव व्यहोर्नुपर्ने वा भेदभावको शिकार हुनुहुँदैन,
- ग) कसैले पनि मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणापत्र तथा मानव अधिकारका अन्य सन्धि, सम्झौता वा महाशन्धिमा मान्यताप्राप्त अधिकारलाई नकारात्मक असर पार्ने गरी यी अधिकारहरूको प्रयोग वा उपभोग गर्नु हुँदैन,
- घ) साँस्कृतिक अधिकारको उपयोगलाई मानव अधिकारका अन्तर्राष्ट्रिय दस्तावेजहरूले तोकेका सीमाभित्र मात्र सीमित गर्न सकिनेछ । प्रस्तुत घोषणापत्रमा उल्लेखित कुनै कुराले अन्य कुनै पनि प्रावधानलाई नकारात्मक असर पार्ने छैनन्, जुन प्रावधानहरू साँस्कृतिक अधिकारको उपयोगका लागि बढि अनुकूल रहेका छन्, वा तिनीहरू राष्ट्रिय कानून वा प्रचलन वा अन्तर्राष्ट्रिय कानूनमा रहन सक्नेछन्,
- ङ) मानव अधिकारको प्रभावकारी कार्यान्वयनले माथि उल्लेखित आधारभूत सिद्धान्तहरूको प्रकासमा साँस्कृतिक अधिकारको आयामलाई ध्यानमा राखीस भन्ने आवश्यकता दर्शाउँछ ।

धारा २ (परिभाषाहरू)

प्रस्तुत घोषणापत्रको प्रयोजनार्थ,

- क) 'साँस्कृति' भन्ने शब्दले त्यस्ता सबै मूल्यमान्यताहरू, विश्वासहरू, आस्था एवं अनुभूतिहरू, भाषाहरू, ज्ञान र कला, परम्पराहरू, संस्थागत व्यवहारहरू र जीवन पद्धतिलाई समाहित गर्दछ, जसद्वारा कुनै व्यक्ति वा समूहले आफ्नो मानवताको अभिव्यक्ति गर्दछ र जसले उनीहरूको आफ्नै अस्तित्व र विकासको तात्पर्य प्रदान गरेको हुन्छ ।
- ख) 'साँस्कृतिक पहिचान' को अभिव्यक्तिलाई ति सबै साँस्कृतिक सन्दर्भहरूको एकीकृत स्वरूपको रूपमा बुझिन्छ जसको माध्यमद्वारा एउटा व्यक्तिले, एकलै अथवा समूहमा अरुका साथमा, आफ्नो अपनत्वको परिभाषा वा निर्माण गरेको हुन्छ, र त्यसबाट आफ्नै मौलिक व्यक्तित्वको सञ्चार गरेको हुन्छ र मान्यता पाउने चाहना राखेको हुन्छ ।
- ग) 'साँस्कृतिक समुदाय' ले त्यस्ता व्यक्तिहरूको समूहलाई जनाउँछ, जो साभा साँस्कृतिक पहिचानको निर्माण गर्ने साँस्कृतिक सन्दर्भका हिस्सेदार रहेका हुन्छन् र तिनीहरूको संरक्षण र विकास गर्न चाहन्छन् ।

धारा ३ (पहिचान र साँस्कृतिक धरोहर)

प्रत्येकलाई, एकलै तथा समूहमा अरुका साथ, निम्न अधिकारहरू प्राप्त हुनेछन् :

- क) साँस्कृतिक अभिव्यक्तिका विविध माध्यम विचमा कुनै एकको छनौट गर्ने र आफ्नो साँस्कृतिक पहिचानको सम्मान प्राप्त गर्ने अधिकार प्राप्त हुनेछ । यो अधिकारको उपयोग खासगरी चिन्तन, आस्था, धर्म, विचार र अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता जस्ता स्वतन्त्रतासंगको अन्तर्सम्बन्धका आधारमा गरिनेछ ।
- ख) आफ्नो साँस्कृतिक पहिचान थाहा पाउने र आफ्नो साँस्कृति साथसाथै विविधता भएका त्यस्ता सबै साँस्कृतिहरूको सम्मान पाउने अधिकार हुनेछ, जसले मानवताको साभा सम्पदा वा धरोहरको निर्माण गर्दछन् । यस अधिकारले खासगरी मानव अधिकार र आधारभूत मौलिक स्वतन्त्रतालाई जनाउँछ, किनभने यी अधिकारहरू यस धरोहरका मूल्य हुन् ।
- ग) उल्लेखनीय रूपमा शिक्षा र सूचनाको अधिकारको प्रयोगद्वारा साँस्कृतिक धरोहरप्रतिको पहुँचको अधिकार हुनेछ, जसले वर्तमान एवं भविष्य सबै पुस्ताका लागि विविध साँस्कृतिक अभिव्यक्ति एवं स्रोत संसाधनको तर्जुमा गर्दछन् ।

धारा ४ (साँस्कृतिक समुदाय प्रति सन्दर्भ उल्लेखन)

- क) कुनै भौगोलिक सीमानाको सरोकार विना प्रत्येक व्यक्ति कुनै एक वा अनेक साँस्कृतिक समुदायको पहिचान रोज्न वा नरोज्न र यस्तो रोजाईलाई बदल्न स्वतन्त्र छ ।
- ख) कुनै पनि व्यक्ति लादिएको साँस्कृतिक पहिचान ग्रहण गर्न र आफ्नो इच्छा विरुद्ध कुनै साँस्कृतिक समुदायमा आवद्ध हुन बाध्य हुनेछैन ।

धारा ५ (साँस्कृतिक जीवन प्रति पहुँच एवं सहभागिता)

- क) प्रत्येक व्यक्तिलाई, एकलै वा समूहमा अरुसँग, कुनै भौगोलिक सीमानाको सरोकार विना आफैँले छानेको क्रियाकलापहरूको माध्यमद्वारा विना रोकतोका साँस्कृतिक जीवनमा पहुँच स्थापित गर्न वा सहभागी हुने अधिकार प्राप्त हुनेछ ।

- ख) खासगरी यस अधिकारभित्र निम्न कुराहरू समाहित हुनेछन् ।

आफुले रोजेको भाषामा सार्वजनिक वा व्यक्तिगत रूपमा आफुलाई अभिव्यक्त गर्ने अभिव्यक्तिको स्वतन्त्रता,

यस घोषणापत्रमा मान्यता प्राप्त अधिकारहरू अनुरूप आफ्ना साँस्कृतिक व्यवहारहरूको अवलम्बन गर्ने र आफ्नो साँस्कृतिक स्रोत-संसाधनहरूको प्रवर्द्धन हुने गरी जीवन पद्धतिको अनुसरण वा अवलम्बन गर्ने स्वतन्त्रता उल्लेखनीय रूपमा यो वस्तु र सेवाहरूको प्रयोग र उत्पादनका क्षेत्रमा सम्बन्धित रहनेछ,

ज्ञानको विकास र आदनप्रदानमा हिस्सेदार हुने र साँस्कृतिक अभिव्यक्ति गर्ने, अनुसन्धान गर्ने र विभिन्न किसिमका सृजनाहरूमा सहभागी हुने र तिनीहरूबाट लाभान्वित हुने स्वतन्त्रता,

साँस्कृतिक क्रियाकलापको परिणामको रूपमा सृजित उपलब्धीहरू वा सृजनाहरूसँग सम्बन्धित नैतिक तथा भौतिक स्वार्थहरूको संरक्षण गर्न पाउने अधिकार,

धारा ६ (शिक्षा एवं प्रशिक्षण)

शिक्षाको अधिकारको सर्वमान्य संरचनाभित्र रहेर प्रत्येक व्यक्तिलाई एकलै वा समूहका अरुसँग मिलेर जीवनभर शिक्षा र प्रशिक्षणको अधिकार हुनेछ, जसले शिक्षाको आवश्यकता परिपूर्तिद्वारा उसको साँस्कृतिक पहिचानको स्वतन्त्र एवं पूर्ण विकासमा योगदान पुऱ्याउने छ । यसले अरुको त्यस्तै अधिकार र साँस्कृतिक विविधताको सम्मानमा समेत योगदान गर्नेछ । यस अधिकारले निम्न कुराहरूलाई समाहित गर्नेछ :

- क) मानव अधिकारको शिक्षा र ज्ञान,

- ख) आफ्नै वा अरुका भाषामा शिक्षा प्रदान गर्ने वा शिक्षा प्राप्त गर्ने र आफ्नै संस्कृति वा अरुको संस्कृतिको बारेमा ज्ञान प्राप्त गर्ने स्वतन्त्रता,

- ग) बालबालिकाको उनीहरूकै क्षमताको आधारमा चिन्तन, आस्था र धर्म ग्रहण गर्न पाउने स्वतन्त्रतालाई सम्मान गर्दै, आफ्नो आस्था अनुरूप छोराछोरीको नैतिक तथा धार्मिक शिक्षा सुनिश्चित गर्ने बाबुआमाको स्वतन्त्रता,

- घ) सार्वजनिक निकायहरूले सञ्चालन गरे बाहेक अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त नियमहरू तथा व्यवहार प्रचलन मातहत रहेर अन्य शैक्षिक संस्थाहरूबाट शिक्षा प्राप्त गर्नसक्ने गरी व्यवस्था गर्न शैक्षिक संस्थाहरू स्थापना गर्ने, निर्देशित गर्ने र त्यस्ता संस्थामा पहुँच निर्माण गर्न पाउने स्वतन्त्रता । यस्तो स्वतन्त्रताको उपयोग गर्दा त्यस्ता

संस्थाहरूले शिक्षाको क्षेत्रमा कायम रहेका अन्तर्राष्ट्रिय नियमहरू, व्यवहार प्रचलनहरू र राज्यले लागु गरेका न्यूनतम नियमहरू अनुरूप गर्नुपर्नेछ ।

धारा ७ (सञ्चार र सूचना)

कला, सृजना स्वतन्त्रता, साथसाथै विचार र सूचनाका स्वतन्त्रता सहित अभिव्यक्तिको स्वतन्त्रताको सामान्य संरचनाभित्र साथसाथै साँस्कृतिक विविधतालाई समेत सम्मान गर्दै, प्रत्येक व्यक्तिलाई, एकलै तथा समूहका अरुसँग मिलेर, स्वतन्त्र र बहुआयामिक सूचना प्राप्त गर्ने अधिकार हुनेछ, जसले साँस्कृतिक पहिचानको पूर्ण विकासका लागि योगदान गर्नेछ । यो अधिकारले, जसको प्रयोग भौगोलिक सीमानाको सरोकार विना गर्न सकिन्छ, निम्न कुराहरूलाई समेटेछ :

- क) सूचना खोज्ने, प्राप्त गर्ने र प्रदान गर्ने स्वतन्त्रता,
- ख) आफूले रोजेको भाषामा बहुआयामिक सूचना प्राप्त गर्ने कार्यमा सरिक हुन पाउने स्वतन्त्रता, जसले सूचनाका माध्यम वा प्रविधिको प्रयोगद्वारा त्यस्तो बहुआयामिक सूचनाको उत्पादन र प्रसारणमा योगदान गरोस,
- ग) यस घोषणापत्रमा अभिव्यक्त अधिकारहरूको पूर्ण सम्मानका साथ कुनै संस्कृतिका सम्बन्धमा अभिव्यक्त गलत एवं त्रुटिपूर्ण सूचनाप्रवाहमा प्रतिक्रिया दिने स्वतन्त्रता ।

धारा ८ (साँस्कृतिक सहयोग)

प्रत्येक व्यक्तिलाई, एकलै वा समूहका अरुसँग मिलेर, प्रजातान्त्रिक प्रक्रिया अनुरूप निम्न कुराहरूमा सहभागि हुने अधिकारहरू हुनेछन् :

- क) आफू सदस्य रहेको समुदायको साँस्कृतिक विकासमा,
- ख) आफ्ना साँस्कृतिक अधिकारको उपयोगमा सरोकार रहेका र त्यस्तो उपयोगलाई प्रभावित गर्ने कुनैपनि निर्णयहरूको विस्तृतिकरण, कार्यान्वयन र मुल्यांकनका प्रक्रियामा,
- ग) विभिन्न तहमा साँस्कृतिक सहयोगको विकासका कार्यमा ।

धारा ९ (प्रजातान्त्रिक शासनका सिद्धान्तहरू)

यस घोषणापत्रमा उल्लेखित अधिकारहरूको सम्मान, संरक्षण र परिपूर्णताको दायित्व सबै व्यक्ति र समुदायमा निहित रहेको छ । तीन भिन्न क्षेत्रहरूमा रहेका साँस्कृतिक अधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत कर्ताहरू - सार्वजनिक, निजी र नागरिक समाज - प्रजातान्त्रिक शासन प्रणालीको संरचनाभित्र यस सम्बन्धमा अन्तरक्रिया गर्ने, र आवश्यकता परे, निम्न उद्देश्य पूर्तिको लागि विशेष पहल गर्ने कुरामा खास जिम्मेवारी निहित रहेको छ:

- क) साँस्कृतिक अधिकारप्रति सम्मान सुनिश्चित गर्न र तिनीहरूको उपयोगको प्रत्याभूतिका लागि परामर्श र सहभागिताको माध्यमहरूको विकास गर्ने र खासगरी यसो गर्दा सामाजिक हैसियत र अल्पमतमा रहेकाहरूलाई विशेष ध्यान दिने,
- ख) खासगरी पर्याप्त सूचनाको अधिकारको अन्तरक्रियात्मक उपयोगको प्रत्याभूति गर्दै सामाजिक, आर्थिक र राजनीतिक क्षेत्रमा साँस्कृतिक अधिकारहरूको सबै कर्ताहरूले उचित ध्यान दिएका छन् भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने,
- ग) सबै किसिमका मानव अधिकारहरू, खासगरी साँस्कृतिक अधिकारहरू, प्रतिको समझदारी र सम्मानको लागि सबैले आफ्ना कर्मचारीहरूलाई प्रशिक्षित गर्ने र सार्वजनिक चेतना निर्माण गर्ने,

घ) सबै किसिमका मानव अधिकारको साँस्कृतिक आयमको पहिचान गर्दै र त्यसलाई ध्यानमा राख्दै, सबै व्यक्तिले यि अधिकारहरूको, एकलै वा समूहमा अरुसँग मिलेर, उपभोग गर्न सक्नु भन्नाका लागि विविधताका बिचमा विश्वव्यापितालाई प्रवर्धन गर्ने ।

धारा १० (अर्थव्यवस्था भित्र संलग्नता)

खास अख्तियार र जिम्मेवारीहरूको संरचनाभित्र सार्वजनिक, निजी र नागरिक समाज अन्तर्गतका कर्ताहरूले निम्न कुराहरू गर्नुपर्नेछ :

क) साँस्कृतिक वस्तुहरू तथा सेवाहरू, जसले साँस्कृतिक मुल्य, पहिचान र अर्थ बोकेका हुन्छन् र साथसाथै अरु त्यस्ता वस्तुहरू जसले जुन हदसम्म जीवन पढ्ती र साँस्कृतिक अभिव्यक्तिमा प्रभाव बोकेका हुन्छन्, तिनीहरूको अवधारणा विकास गर्दा वा उत्पादन गर्दा यस घोषणापत्रमा उल्लेखित अधिकारहरूलाई कुनै पनि रूपमा नकारात्मक असर पार्ने छैनन् भन्ने सुनिश्चित गर्ने,

ख) वस्तुहरू र सेवाको साँस्कृतिक सम्मिलनताले गरीबी, वञ्चित र कुनै भेदभावको शिकार भएका कारणबाट जन्माएको परिणामले गर्दा कुनै अष्टेरो परिस्थितिमा रहन पुगेका व्यक्तिहरूको हकमा खास महत्व राखेको हुन्छ भन्ने कुरालाई ध्यानपूर्वक मध्यनजर गर्ने ।

धारा ११ (सार्वजनिक क्षेत्रका कर्ताहरूको जिम्मेवारी)

सार्वजनिक क्षेत्रका राज्य तथा अरु कर्ताहरूले, उनीहरूलाई तोकिएका स्पष्ट अख्तियार एवं जिम्मेवारीको संरचनाभित्र रहेर, निम्न बमोजिम गर्नुपर्नेछ :

क) प्रस्तुत घोषणापत्रमा उल्लेखित अधिकारहरूलाई राष्ट्रिय ऐन तथा प्रचलनहरूसँग एकीकृत गर्ने,

ख) समानताका अवस्थामा यस घोषणापत्रमा व्यवस्थित एवं व्याख्या गरिएका अधिकारको सम्मान, संरक्षण र परिपूर्तिको व्यवस्था गर्ने र तिनीहरूको पूर्ण उपयोगका लागि उनीहरूलाई प्राप्त स्रोत संसाधनबाट अधिकतम खर्चको व्यवस्था मिलाउने,

ग) एकलै वा समुदायका अरुसँगै मिलेर आई आफ्नो साँस्कृतिक अधिकारको उल्लंघन भएको दावी गर्नेलाई प्रभावकारी उपचार, खासगरी न्यायिक उपचार, को पहुँचको सुनिश्चितता गर्ने,

घ) यसको कार्यान्वयनको लागि सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरूसँगको अन्तरक्रियालाई घनिभूत गर्दै आवश्यक अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगका माध्यमहरू मजबुत गर्ने ।

धारा १२ (अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरूको जिम्मेवारी)

अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरूले आफ्नो खास कार्यक्षेत्र र जिम्मेवारीहरूको परिधिभित्र रहेर निम्न बमोजिम गर्नुपर्नेछ :

क) आफ्नो सम्पूर्ण गतिविधिहरूमा साँस्कृतिक अधिकार र अरु मानव अधिकार भित्र रहेका साँस्कृतिक आयमहरूलाई क्रमिक रूपमा आत्मसाथ गरेको सुनिश्चित गर्ने,

ख) साँस्कृतिक अधिकारलाई सम्पूर्ण आवश्यक संयन्त्रहरू र अनुगमन संरचनाभित्र एकरूपता र प्रगतिशिलताका साथ समाहित गरेको सुनिश्चित गर्ने,

ग) साझा पारदर्शी र प्रभावकारी मुल्यांकन र अनुगमन संयन्त्रहरूको विकासमा योगदान गर्ने ।

सन् २००७ मे ७ तारिखमा फ्रिबर्गमा ग्रहण गरिएको

यसको सम्पादनमा आजका मितिसम्म संलग्न 'कार्य समूह' अथवा "फ्रिबर्ग समूह" निम्न रहेको छ ।

ताएव बकाउसे अरब ह्युमन राइट्स इन्स्टिच्युट तथा ट्युनिस युनिभर्सिटी

मिलेन बिदो , पेरिस युनिभर्सिटी तथा जेनेभा युनिभर्सिटी

मार्को वोर्गी , फ्रिबर्ग युनिभर्सिटी

क्लोद डालबेरा, कन्सल्टयान्ट, उआगादुगु

इमान्युएल देको , पेरिस युनिभर्सिटी (२)

मिरेई डेल्लास-मार्टी, कलेज द फ्रान्स, पेरिस

इभोन दौदेर, आम्स्टर्डम युनिभर्सिटी

अल्फ्रेड फर्नान्डेज, ओआइडिइएल, जेनेभा

पिएर अँबेर, पूर्व निर्देशक, मानवअधिकारका लागि युरोपियन परिषद्

जँ बेनिर मारी , सिएनआरएस, युनिभर्सिटी आर. सुमन, स्ट्रासबर्ग

पात्रिस मेएे बिस, युनिभर्सिटी अफ फ्रिबर्ग

अब्दुल्ला सो, युनिभर्सिटी दी नुआकचोट

भिक्टोर तोपानु, युनेस्को चेयर, युनिभर्सिटी अफ अबोमे कालाभी, कोटोनु ।

यस आलेखको वर्णनमा अरु धेरै पर्यवेक्षक र विश्लेषकहरूको योगदान रहेको छ ।

यस घोषणापत्रलाई सहयोग र समर्थन गर्ने व्यक्ति तथा संस्थाहरूको सूची निम्न वेब ठेगानामा हेर्न सकिन्छ ।

www.unifr.ch/iiedh/fr/recherches/cultural

यो घोषणापत्र, यससँग व्यक्तिगत तथा संस्थागत रूपले संलग्नता जनाउन चाहने, सबैका लागि सरोकार राख्दछ । तपाईं व्यक्तिगत वा संस्थागत रूपले यसलाई सहयोग र समर्थन गर्न चाहनु हुन्छ भने तपाईंको सन्दर्भ र सरोकार सहित कुन रूपमा संलग्न हुन चाहने हो हामीलाई निम्न ठेगानामा पत्रचार गर्नुहोला ।

क्षलकतप्तगत प्लतभचमष्कअष्उप्लिवष्चभ मुभतजष्त्रगभ भत मभक मचयप्तक मभ जुजयभ,

ट, चगभ क्त(ःष्अजभं ऋज ज्ठण् ष्क्ष्यइग्च् iiedh@unifr.ch

अन्य थप जानकारी, समिक्षा, संग्रहित दस्तावेज, कार्यगत दस्तावेज र अनुसन्धान कार्यक्रम माथिको वेब ठेगानामा प्राप्त गर्न सकिन्छ ।

साँस्कृतिक अधिकारसम्बन्धी घोषणापत्र किन ?

मानवअधिकारसम्बन्धी आधारभुत दस्तावेजहरुमा वृद्धि भइरहेको र तिनीहरु बीचमा सधैँभरी संगतिताको निश्चितता नरहेको अवस्थामा, नयाँ आलेख प्रस्ताव गर्नु असामयिक देखिन सक्छ । तथापी निरनतर जारी रहेको उल्लंघनका अगाडि खडा हुँदा, वास्तविक तथा सम्भाव्य युद्धका कारणहरुको ठूलो अंश साँस्कृतिक अधिकारको उल्लंघन रहेको तथा यी अधिकारबारेको अज्ञानताले अनेकौँ विकास रणनीति अपर्याप्त देखिएको तथ्यमाथि विचार गर्दा हामी के निश्कर्षमा पुगेका छौँ भने साँस्कृतिक अधिकारको सिमान्तिकृतताले मानवअधिकारको विश्वव्यापीकता र अभिभाज्यता मार खाइरहेको छ ।

सबै खाले मानवअधिकारहरु अभिभाज्य र एक अर्काप्रति अन्तरनिहित रहेको र खास गरी साँस्कृतिक अधिकारहरुको महत्वलाई प्रष्ट पारेर मात्र साँस्कृतिक विविधताको संरक्षणमा हालै भएका विकासहरुलाई बुझ्न तथा सापेक्षतावादलाई इन्कार गर्न सकिन्छ ।

यस प्रस्तुत घोषणापत्रले यसअघि नै मान्यताप्राप्त भई विभिन्न दस्तावेजहरुमा छरिएर रहेको अवस्थामा रहेका अधिकारलाई संग्रहीत र व्याख्या गरेको छ । यी साँस्कृतिक अधिकार तथा अरु मानवअधिकारभित्रका साँस्कृतिक आयामहरुको अति महत्व रहेको कुरा प्रष्ट गर्नु आवश्यक छ ।

यो प्रस्तुत आलेख फ्रिबर्ग समूह, स्वीट्जरल्याण्डस्थित फ्रिबर्ग विश्वविद्यालयको मर्यादा र मानवअधिकारसम्बन्धी अर्न्तविषयक संस्थाद्वारा संगठीत भएकोले सो भनिएको, भनिने अन्तर्राष्ट्रिय कार्यसमूहद्वारा युनेस्कोका लागि मस्यौदा गरी गहन ढंगले परिमार्जीत गरिएको दस्तावेजको नयाँ संस्करण हो । विभिन्न उत्पत्ति, हैसियत र क्षमताका कर्ताहरुबीचको ठूलो छलफलपछिको नतिजाको रूपमा रहेको यो दस्तावेज यसमा व्यक्त गरीएका अधिकार, स्वतन्त्रता र जिम्मेवारीहरुको विकासमा सहभागी हुन चाहने व्यक्तिहरु, समूदायहरु, संस्थाहरु र संगठनहरुमा समर्पित गरिएको छ ।

Translator: Dr. Yubaraj Sangroula (Kathmandu School of Law, Nepal)

¹ लेस ड्रोइट्स कल्चरेल्स । प्रोजेट दी डिक्लेरेशन । पी. मेयर-वीस्क (सं.), १९९८, पेरिस/फ्रिबर्ग, युनेस्को, /इडिसन्स युनिभर्सिटीएस ।